

Apie mokslo vaidmenį dabartinėje gamyboje kalbėjo filosofijos kandidatas Z. Morkūnas. Jis pažymėjo, kad „...gamybos automatizacijos sąlygomis dvasinės kūrybos, kūrybinio aktyvumo vystymas yra tiesioginis gamybos tikslas, o tikslas gaminti materialinį produktą yra šalutinis ir pajungiamas kūrybiniam aktyvumui vystyti“. Gamybinis aktyvumas pasireiškia tiek, kiek darbo procesas virsta kūrybine veikla ir kiek sukuriamą socialinę lygybę, įvaldant žmonių gyvybinės veiklos sąlygas. Prelegentas pastebėjo, kad, siekiant gamybinio aktyvumo, būtina kelti mažai kvalifikuotų darbininkų socialinį statusą, įjungiant juos į įmonės reikalų valdymą. Tai skatina šeiminiškumo jausmą, komunistinį požiūrį į darbą, ugdo poreikį kelti kvalifikaciją.

Pranešimus skaitė LTSR MA jaunesnieji moksliniai bendradarbiai R. Daugirdas („Socialinių psichologinių veiksnių vaidmuo gamyboje MTR sąlygomis“), R. Tamošiūnienė („Technikos pažangos įtaka darbininkų gamybiniam aktyvumui socializmo sąlygomis“), G. Matulienė („Darbininkų laisvalaikio formų pasirinkimo ypatybės MTR sąlygomis“).

„Socialinio statuso problema buržuazinėje sociologijoje, tiriant visuomenės struktūrą šiuolaikinės MTR sąlygomis“— tokia vyr. dėstytojo V. Martinkaus (KPI) pranešimo tema. Jis padarė išvadą, kad socialinio statuso problema buržuazinėje sociologijoje keliami taip, kad jos sprendimas tarnautų visuomenės stabilumui. Vyr. dėst. A. Poška (KPI) nagrinėjo lietuvių klerikalinės emigracijos ideologų pažiūras į mokslo vaidmenį gyvenime, doc. M. Padolskienė (KPI) aptarė moters vietą šiuolaikinėje visuomenėje, vyr. dėst. H. Zakarevičius (KPI) kalbėjo apie pasaulėžiūros ir dorovės ugdymą aukštojoje mokykloje.

Diskusijoje dalyvavęs KPI prorektorius prof. R. Chomskis ir Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Visuomenės mokslų skyriaus atstovė A. Berlinskienė kalbėjo apie filosofijos ir specialiųjų mokslų santykį ir pareiškė pageidavimą, kad šių mokslų specialistai, ugdydami studentų mokslinę pasaulėžiūrą, palaikytų glaudesnius dalykinius ryšius.

E. Gendrolis

MENAS, LAISVALAIKIS IR REKREACINĖ KULTŪRA

Tokia tema 1976 m. gruodžio 18 d. Vilniaus Valstybiniame V. Kapsuko universitete įvyko konferencija, kurią surengė TSRS Filosofų draugijos Lietuvos skyriaus Estetikos sekcija. Pranešimus joje skaitė filosofai, sociologai, literatūros mokslininkai, gvildenę meno specifikos, jo visuomeninio vaidmens problemas, aptarę pramoginio meno statusą ir jo kriterijus. Simpoziumas pasižymėjo gyva nuomonių konfrontacija, kūrybiškais diskusijomis.

Apie meno specifiką ir pramoginių meno formų atskyrimo kriterijus kalbėjo K. Stoškus (VVU). Aptaręs taikomąją, polifunkcinę ir hedonistinę meno specifikos aiškinimo teorijas, pranešėjas siūlė traktuoti meną kaip konvencinę tam tikrų žmogiškų vertybių išgyvenimo formą, meno kūrimą — kaip išgyvenimo organizavimą. Išgyvenimo, pranešėjo požiūriu, — istoriškai kintanti pasaulėjauta ir pasaulėstaba, kuri reiškiasi tiek simultaniška įvairių individualių psichinių procesų kaita, tiek ir tam tikromis meno išraiškos formomis. Meno diferenciacijos į rimtas ir pramogines formas kriterijai, pasak pranešėjo, yra trys: 1) meno kūrinių reikiamų vertybių rangas, 2) tų vertybių pateikimo būdas, 3) jutiminių dirgiklių intensyvumas ir jų psichofiziologinis pobūdis. Pramoginio meno, kaip atskiros taikomojo meno formos, plėtotę skatina relaksaciniai bei rekreaciniai visuomenės poreikiai. Specializuoto, įtempto, perdėm rimto darbo sąlygomis didėja laisvai pasirenkamų atsipalaidavimo priemonių poreikis. Tačiau jose slypi ir malonumų, azarto, savotiškos narkomanijos galimybė.

H. Kobeckaitė (VISI) savo pranešime pirmiausia aptarė pramoginio meno sąvoką (kaip rūšinę, žanrinę kurios nors meno šakos specifiką). Toliau pranešėja pažymėjo, kad meno kūrinio struktūroje galima išskirti jutiminį, arba medžiaginį, ir idealų lygmenį, kurie meno kūrinyje sudaro neišardomą vienybę. Medžiaginio lygmens dominavimą H. Kobeckaitė siūlė laikyti pramoginio meno skiriamuoju požymiu. Pramoginio meno kūrinys, — tai pirmiausia gražus reginys, ausiai malonių garsų sąskambis, harmoningas spalvų, linijų, judesių derinys. Jam būdinga veiksmo dinamika, vingri intriga, gyvas siužetas, didelis emocionalumas ir pan.

Tačiau medžiaginio lygmens dominavimas pramoginiame mene nereiškia, kad išnyksta antrasis, giluminis, idealusis lygmuo. Kultūros darbuotojų dėmesys turėtų būti nukreiptas ta linkme, akcentavo H. Kobeckaitė, kad visuomenei, ypač jaunimui, būtų pateikiamas pirmarūšis pramoginis menas, t. y. menas, kuris, tarpininkaujant hedonistinei funkcijai, atliktų pozityvią auklėjamąją, pažintinę funkcijas, formuotų prasmingą asmenybės estetinį ir dorovinį idealą.

Literatūros mokslininkas V. Kubilius kalbėjo apie pramoginę literatūrą. Jis pritarė K. Stoškaus minčiai, kad menas yra santykio su žmogiškomis vertybėmis išraiška. O vertybių dydis bei gylis ir sukuria meniškumo lygius.

Literatūra atlieka įvairias funkcijas. Viena jų — suteikti pramogą, malonaus įdomumo valandėles. Šiuolaikinė mokslo ir technikos revoliucija formuoja masinės kultūros tipą, ir dabarties literatūroje stiprėja pramoginis elementas. Pramoginės literatūros specifika pranešėjas aiškino taip: ji rodo aiškų ir uždarą pasaulio modelį, veikėjai turi pastovias siužetines funkcijas; ji dažniausiai neturi meninio originalumo ir novatoriškumo ambicijų.

V. Kubilius, kaip ir H. Kobeckaitė, pasisakė prieš panieką pramoginiam menui (panieka negali sustabdyti jo plitimo). Reikia ieškoti būdų pagerinti jo kokybę.

Ž. Jackūno (RMTB) pranešime buvo gvildinama meno visuomeninio vertingumo problema. Pranešėjo nuomone, atskirų meno teorijų filosofinių metodologinių pagrindų priešingumas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, apsprendžiančių meno visuomeninės reikšmės vertinimų prieštarumą. Priešingos pažiūros išryškėja, sprendžiant tokius klausimus, kaip meno autentiškumas, tikrovės atspindėjimo ir kūrybos santykis mene, subjektyvių ir objektyvių veiksnių vaidmuo meno kūryboje ir kt. Vienas tų klausimų sprendimo variantų yra požiūris, kad meną galima priskirti tokiai kategorijai reiškinį, kaip pramoga, žaidimas, pasilinksminimas. Dialektinė materialistinė metodologija duoda galimybę, neignoruoiant meno santykinio savarankiškumo, autonomiškumo, atskleisti istoriškai kintantį meno vaidmenį visuomenėje.

Apie meno kūrinio suvokimą ir madą kalbėjo V. Parulskienė (VVU). Meno kū-

rinys egzistuoja ne tuštumoje, o vertybinėje „atmosferoje“, nuo kurios gali būti griežtai atribotas tik kaip daiktas. Meniška reikšmingas jis yra vien žmogui reikšmingame pasaulyje. Meno kūrinys gali būti vertinamas estetinio suvokimo procese įvairių nuostatų — jų tarpe ir mados — pagrindu.

Poilsio ir laisvalaikio problemas kėlė sociologai A. Mitrikas ir L. Miškinienė. L. Miškinienės pranešime „Rekreacinis poilsis gamybinuose kolektyvuose“ buvo kalbama apie aktyvias ir pasyvias poilsio formas, apie rekreacinio poilsio paskirti ir svarbą, apie jo organizavimo trūkumus.

A. Mitriko pranešimo tema — „Pramoga laisvalaikio užsiėmimuose“. Pranešėjas skyrė šias pramoginės veiklos formas: 1) naudojamasi masinės informacijos priemonių teikiama pramogomis, 2) pramoginį bendravimą ir 3) pramoginę kūrybą.

Pateikė duomenų, kokią vietą laisvalaikio struktūroje užima pramoga atskirose socialinėse grupėse.

Apie rimtąjį ir hedonistinį meną kalbėjo S. Rapoportas (MA).

Diskusijose dalyvavo L. Miškinienė, V. Goldbergas, H. Kobeckaitė, V. Kubilius, J. Mureika, K. Stoškus, V. Girdziuskas ir kt.

Baigiamajame žodyje K. Stoškus dar kartą gynė poziciją, kad menas turi savo specifinę funkciją, nes polifunkcinėse teorijose (diskusijose jas atstovavo V. Goldbergas) kalbama apie kultūrinių vertybių surištumą, bet kaip jos surištos, lieka nepaiškinta. K. Stoškus akcentavo meno autonomiškumo, o ne „surištumo“ aspektą, taip pat dar kartą palietė tris pramoginio meno skyrimo kriterijus (vertybių rangas, išreiškimo būdas ir jutiminių dirgiklių intensyvumas). Jis pritarė V. Kubiliaus minčiai, kad pramoginės kultūros turinys yra pozityvus, bet jame slypi ir pavojus užkonservuoti jutiminį lygmenį. Baigdamas K. Stoškus pareiškė pageidavimą, kad pranešėjai parengtų savo pranešimus spaudai ir kad būtų galima ta tema išleisti leidinį.

G. Jurkūnaitė

FILOSOFIJOS TERMINIJOS KLAUSIMAI

Svarbus filosofinės minties gyvybingumo veiksnys — jos puoselėtojų dėmesys